

вимови, має місце лише недостатня диференціація звуків. Характерною своєю рисою є те, що, розуміючи значення слова, дитина не отримує в пам'яті його фонематичний образ і, як наслідок, спостерігається спотворення в різних варіантах: персеверації, перестановка звуків і складів, парафазії, опускання складів, додавання звуків і складів.

М'ява артикуляція та нечітка дикція залишають враження загальної замазаності мовлення. Творення слів за допомогою суфіксів також викликає значні утруднення. Стійкими залишаються помилки при вживанні: іменників зі зменшено-пестливими суфіксами, іменників із суфіксами одиничності, іменників, що характеризують емоційно-вольовий і фізичний стан об'єктів, присвійних прикметників. Це дозволило виділити дітей з більш легкою формою ЗНМ в самостійну групу – четвертий рівень мовного недорозвитку [3].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, спираючись на дослідження Р. Левіної та Т. Філічевої, ми охарактеризували I-II-III-IV-й рівні ЗНМ у дітей дошкільного віку та з'ясували специфічні особливості кожного рівня та їх компонентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лопатин Л. В. Комплексный подход в диагностике и коррекции общего недоразвития речи у детей / Л. В. Лопатин – М. : Просвещение, 1979. – 232 с.
2. Ляпидевский С. С. О классификации речевых расстройств / С. С. Ляпидевский, Б. М. Гриншпун // Расстройства речи у детей и подростков. – М. : Просвещение, 1969. – 112.
3. Смирних С. П. Нарушения речи. Причины и ранняя коррекция / С. П. Смирних – М. : Просвещение, 1990. – 174 с.
4. Трофименко Л. Новый зміст корекційного навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ II-III ступенів / Л. Трофименко // Дефектологія. – 2007. – № 3. – С. 34-40.
5. Туманова Т. В. О словообразовательной компетенции детей с общим недоразвитием речи / Т. В. Туманова // Логопед в детском саду. – 2006. – № 5. – С. 17-19.
6. Черкасова Е. Воспитание речевого слуха у детей с общим недоразвитием речи / Е. Черкасова // Дошкольное воспитание. – 2006. – № 11. – С. 65-75.

УДК 376.1-056.264-053.4:81'233:796.012.1

С. М. Решетнік

вчитель-логопед,

ДНЗ № 29 «Росинка», м. Суми

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті розглядається питання активного пошуку шляхів вдосконалення й оптимізації процесу навчання, корекції та розвитку дітей з порушеннями мовлення через застосування інноваційних технологій.

В этой статье рассматриваются вопросы активного поиска путей усовершенствования и оптимизации процесса обучения, коррекции и развития детей с нарушениями речи через применение инновационных технологий.

The article presents the issue of intensive search of ways to improve and optimize process of learning, correcting and developing children with speech disorders using innovative technologies.

Ключові слова: *інноваційні технології, порушення мовленнєвого розвитку у дітей, корекційно-логопедична робота.*

Ключевые слова: *инновационные технологии, нарушения речевого развития детей, коррекционно-логопедическая работа.*

Keywords: *innovative technologies, children speech disorders, corrective speech therapy work.*

Постановка проблеми. Підвищення ефективності корекційної логопедичної роботи з усунення порушень мовлення у дітей дошкільного віку в наш час є актуальною проблемою логопедії. Особливо важливою є проблема визначення точного діагнозу, оскільки у дітей означеної групи спостерігається комплексність та неоднозначність супутніх патологічних проявів. Все це насамперед утруднює складання розгорнутої індивідуально-корекційної програми розвитку дітей даної категорії. За статистикою таких дітей з кожним роком стає більше, що визначає необхідність пошуку більш ефективних шляхів спеціального виховання та навчання. Інноваційні методи набувають все більшого

значення в діяльності учителя-логопеда, спрямованій на корекційно-розвиваючу роботу.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема застосування у корекційній логопедичній роботі сучасних технологій стала предметом дослідження медиків, психологів, логопедів і педагогів. Теоретико-методологічні засади цього питання сформульовані у працях таких авторів як М. А. Поваляєва, М. І. Чистякова, Е. А. Пожиленко, Т. Д. Зінкевіч-Євстигнєєва, Т. М. Грабенко та інші.

У навчально-методичному посібнику Н. М. Борозінець, Т. С. Шеховцової «Логопедичні технології» представлено визначення педагогічної (освітньої) технології як «інтегрованого позначення різних способів освітньої взаємодії педагога і учнів. Це послідовна, взаємопов'язана система дій педагога, спрямованих на вирішення педагогічних завдань, або планомірне послідовне втілення на практиці заздалегідь спроектованого педагогічного процесу» [5, с. 6]. На думку В. М. Акіменко, будь-який практичний матеріал можна умовно розділити на дві групи: по-перше, той, що допомагає безпосередньому мовленнєвому розвитку дитини і, по-друге, опосередкований, до якого відносяться нетрадиційні логопедичні технології. Посібник В. М. Акіменко містить рекомендації щодо проведення логопедичного масажу язика, вушної раковини (аурикулотерапія); кистей рук, стоп (Су-Джок терапія); масажу при ринолалії та японську методику пальцевого масажу. У посібнику представлена також авторська методика застосування моделей артикуляції звуків у корекційній роботі з виправлення мовленнєвих порушень у дітей [1].

Мета статті – висвітлити використання різних інноваційних технологій у корекційно-розвивальному процесі в ході мовленнєвих занять, ігор та у повсякденному спілкуванні.

Виклад основного матеріалу. Сучасний педагогічний особистісно зорієнтований процес корекційного навчання та виховання дітей дошкільного віку ґрунтується на інтерактивних технологіях, впроваджені новітніх, інноваційних, нетрадиційних форм роботи, з залученням все більшого складу різноманітних

фахівців, які працюють за єдиною індивідуально-створеною ексклюзивною схемою. Перебуваючи на межі зіткнення педагогіки, медицини, психології, нейролінгвістики, логопедія використовує найбільш ефективні нетрадиційні методи та прийоми суміжних наук, адаптує їх до своїх потреб, що допомагає оптимізувати роботу вчителя-логопеда.

Впровадження інноваційних технологій в наш час є новою сходинкою у освітньому процесі. Основна мета якого полягає в гармонійному поєднанні сучасних інноваційних технологій з традиційними засобами розвитку дітей. Особливо актуальним є питання застосування нетрадиційних методів корекції у професійній діяльності логопеда [2]. Такі методи не можна розглядати як самостійні і самодостатні. Використання цих методів перш за все створює сприятливий емоційний фон і підвищує ефективність корекційної роботи.

Розглянемо технології з використанням нетрадиційних для логопедії прийомів.

Сучасне життя неможливо уявити без комп'ютера. Комп'ютери швидко увійшли в наше життя. Інтерес дитини до комп'ютера великий і справа дорослого направити його в потрібне русло. Вчителі-логопеди активно включилися в процес і продуктивно використовують ІКТ (інформаційно-комп'ютерні технології) в своїй практиці.

На даний час розробляється все більше і більше комп'ютерних логопедичних ігор, завдань, які сприяють збагаченню словника, розвитку зв'язного мовлення дітей, покращують фонематичне сприйняття тощо. Найчастіше комп'ютерні вправи, ігри включають в структуру традиційного індивідуального логопедичного заняття як допоміжний інноваційний елемент. Це допомагає встановити між логопедом і дитиною тісний емоційний контакт.

ІКТ під час проведення логопедичних занять допомагають цікавіше подавати матеріал, а діти невимушено із цікавістю виконують запропоновані завдання, працюючи самостійно або в парах. Використання ІКТ у корекційному процесі оптимізує здійснення індивідуального підходу та розширює можливості роботи

з наочним матеріалом, сприяючи успішному досягненню поставленої мети.

Застосування інтерактивних прийомів відіграє провідну роль у логопедичній роботі. На заняттях діти з ЗНМ поступово вчаться розповідати про себе, друзів, робити опис погоди, тварин, пір року, складати розповіді за серією малюнків тощо. Для розвитку зв'язного мовлення використовуються опорні схеми, за якими діти правильно, логічно складають опис, розповідь. Для вдосконалення або автоматизації поставлених звуків, розвитку почуття ритму, активізації артикуляційного апарату є картки з малюнками на певний звук. Ці картки доцільно використовувати як на індивідуальних, так і на групових заняттях. Дітям подобається в ігровій формі називати малюнки. Вони швидше запам'ятовують слова, таким чином збагачуючи свій словник та розвиваючи мовленнєвий апарат.

В роботі з дітьми, які мають важкі мовленнєві порушення важливо активно використовувати різні види масажу.

Логопедичний масаж – масаж м'язів периферичного мовного апарату допомагає нормалізувати м'язовий тонус і тим самим підготувати м'язи до виконання складних рухів, необхідних при артикуляції звуків. Виконання прийомів логопедичного масажу вимагає чіткої діагностики стану м'язового тону обличчя та шиї.

Ефективний масаж долоней з використанням кам'яних, металевих і скляних різнокольорових кульок; прищипок; горіхів, каштанів; шестигранних олівців; трав'яних мішечків; камінців.

Великої популярності набула Су-Джок терапія, яка була розроблена в Японії. В її основі лежить уявлення про розташування на кистях рук і стопах ніг основної системи всіх внутрішніх органів і відповідних частин тіла. Руки і стопи – це ніби людина в мініатюрі, а вухо, за формою, нагадує людський ембріон. Визначивши відповідні точки на ногах і руках, можна здійснювати лікувальний вплив на хворий орган. Японським вченим Йосиро Цуцумі було розроблено вправи для самомасажу рук (наприклад, активність мозку підвищує масаж великого пальця).

Останнім часом психологи, логопеди пропонують використовувати такий спосіб розвитку дитини, як сендплей (пісочна терапія). Терапевтичний ефект гри з піском описав швейцарський психолог і філософ Карл Юнг. Він вважав, що коли дитина будує і руйнує зроблене, а потім знову будує, то цим вона усвідомлює те, що на зміну старому завжди приходиться нове. Дітям подобається знаходити у піску різні фігури, називати їх, визначати звуки у назвах, складати речення з цими словами тощо. Діти з задоволенням граються, але в цей же час вони розвиваються, закріплюють знання.

Ігри з піском розвивають тактильно-кінетичну чутливість і дрібну моторику рук, стабілізують емоційний стан, долають страхи, допомагають долати комплекс «поганого художника», вдосконалюють координацію, сприяють засвоєнню навичок звуко-складового аналізу та синтезу, розвивають фонематичний слух і сприйняття, сприяють розвитку зв'язного мовлення.

Пісочна терапія досить ефективна і дає такі позитивні результати, як підвищення інтересу до логопедичних занять, відчуття успішності, а на заняттях завжди цікаво і весело.

З кожним роком особливої популярності набирає використання арт-терапії. Основним завданням арт-терапії є розвиток самовираження людини, її самопізнання, через творчість і мистецтво. В особливій символічній формі (малюнок, гра, казка, музика) дитина має можливість дати вихід сильним емоціям, переживанням, отримати новий досвід вирішення конфліктів. Найбільш поширеними видами арт-терапії є: музикотерапія, вокалотерапія, казкотерапія, сміхотерапія, кольоротерапія (хромотерапія) [6].

У логопедичній роботі все частіше звертаються до музикотерапії – ліки, які слухають. Найважливіший ефект від музики – це профілактика та лікування нервово-психічних захворювань. Музика, відволікаючи увагу від неприємних образів, сприяє концентрації уваги.

Наукою встановлено негативний вплив безшумного оточення на психічний стан людини, тому що абсолютна

тиша не є звичним навколишнім фоном. Це варто враховувати при розробці і проведенні занять.

Музикотерапія впливає на покращення загального емоційного стану дитини; сприяє поліпшенню якості рухів (розвиваються ритмічність, плавність, виразність, координація); корекцію і розвиток відчуттів, сприйняття, уявлень; стимуляцію мовленнєвої функції; нормалізацію просодичної сторони мовлення (тембру, темпу, ритму).

Виділення принципу поліmodalності в корекційній діяльності на основі вокалотерапії (лікування голосом) виходить з того, що інтонація і рух надані людині в якості вихідних способів спілкування. В результаті побудови роботи на основі принципу поліmodalності, відбувається підключення додаткових аналізаторів, що створює додаткові можливості компенсації асоціативних зв'язків в головному мозку. В результаті рішення корекційних завдань активної вокалотерапії відбувається: стимуляція слухового сприйняття; збільшення обсягу внутрішнього і зовнішнього словника; розвиток просодичної сторони мовлення; формування навичок словотворення; нормалізуються нейродинамічні процеси кори головного мозку та біоритми.

Про терапевтичний вплив кольору (хромотерапія) на організм людини відомо давно. Ще наші пращури помітили те, що одні кольори приємні для ока, заспокоюють, сприяють приливу внутрішніх сил, збадьорюють; інші – дратують, пригнічують, викликають негативні емоції. Вплив кольору на дитину не може бути однозначним, а завжди є індивідуальним і має вибіркового характеру. Це необхідно враховувати в роботі.

Існують спеціальні комп'ютерні програми з хромотерапії. Їх доцільно використовувати на фронтальних логопедичних заняттях як хвилинки відпочинку.

Сміх є одним з механізмів адаптації людини до навколишнього середовища. Здоровий сміх стабілізує емоційний стан, доставляє неймовірне задоволення. Сміхотерапія – лікування позитивними емоціями.

Сміх стимулює в організмі дитини нейтралізацію деструктивних і негативних програм, посилене утворення ендорфінів – «гормонів щастя», підтримку життєвих сил і фізичної активності, миттєве насичення енергією і бадьорістю. Сміх покращує роботу центральної нервової системи, сприяє зняттю головних болів неясного генезу та усуненню міалгії, розвиває творче мислення, активність, додає сили волі і впевненості в собі. Сміхотерапія сприяє формуванню просодичних компонентів мовлення, а саме сприйманню та розвитку емоційно-тембрового забарвлення мовлення, розвитку голосу, змістовного та логічного наголосу тощо.

Слід зазначити, що у роботі з дітьми з різними мовленнєвими патологіями, сміхотерапія повинна обмежуватися дозованими вправами.

Сміхотерапія тісно пов'язана з казкотерапією. Саме казкотерапія дає можливість уяви та розвитку творчих здібностей, аналізу та закріпленню набутих та автоматизованих навичок. Казкотерапія – це інтеграційна діяльність, в якій створюються дії уявних ситуацій, які пов'язуються з реальним життям, спрямованих на активну участь у процесі, регулювання дитиною власних емоційних станів, самостійність, творчість. Крім того, треба зазначити, що казкотерапію використовують на всіх етапах корекційно-логопедичної роботи: під час створення ситуації заохочення, позитивного настою дитини, комунікації; при формуванні початкових навичок (артикуляційної моторики, розвитку дихання, голосу, дрібної моторики, номінативного словника тощо); розвиваючи лексико-граматичну сторону мовлення, інтонаційно-виразне мовлення [7].

Дуже активно в корекційній роботі застосовуються технології мнемотехніки, ТРВЗ та ейдетики.

Використання мнемотехніки (система прийомів для полегшення запам'ятовування і збільшення обсягу пам'яті через утворення додаткових асоціацій шляхом створення мнемосхем: картинка (зображення) до кожного слова чи словосполучення) на мовленнєвих заняттях дає гарний результат – діти легко та зацікавлено виконують різні завдання

(складають описові розповіді, розгадують загадки, придумують казки на задану тему). Така форма роботи стимулює розвиток зв'язного мовлення дітей, урізноманітнює прийоми навчання, вмотивовує до активної діяльності. Матеріал засвоюється набагато швидше.

Технологія ТРВЗ застосовується для навчання дитини вирішувати ситуації проблемного характеру різного рівня складності з використанням винахідницьких завдань. Основна ідея – перехід від завдань з нижчого до вищого рівня складності. Дитину потрібно навчити виокремлювати проблему, розуміти, чому прості завдання вирішуються легко, а складні – важко. У роботі використовують ігри-заняття, протягом яких діти вчаться сприймати навколишнє, розуміти властивості предметів, явищ, вирішувати суперечливості, відшукувати відповіді на питання. Учитель-логопед орієнтується на особистий вибір дитини – виду діяльності та предмета [4].

Надзвичайно цікавим і ефективним способом формування мислення, пам'яті, мовлення, креативності у дітей є використання прийомів ейдетики. Завдяки розвитку образної уяви та фантазії ейдетика допомагає використовувати скриті «резерви» дитини за допомогою символів.

Використовуючи символ (умовне зображення якогось поняття) дитина запам'ятовує не тільки звук, а й образ, що виникає. Головним є досягнення правильності звучання звука як у свідомості так і в артикуляції дитини.

Дитина вчиться спочатку правильно вимовляти звук за допомогою учителя та символу (образу). Далі опирається тільки на символ, а згодом обходиться вже і без нього (через автоматизацію вимови). На початку етапі автоматизація звука за допомогою символу відбувається на рівні механічного засвоєння, а згодом поступово переходить на рівень свідомого використання [3, с. 13].

Висновки та перспективи подальших розвідок. Таким чином, варіативність використання інноваційних технологій в корекційно-розвивальному процесі дозволяє збільшити ефективність логопедичної роботи з усунення порушень мовлення, формує усвідомлене став-

лення до свого мовлення.

Використання нетрадиційних технологій на заняттях стимулює зацікавленість дітей до мовлення, спонукає до кращого засвоєння вивченого матеріалу, урізноманітнює прийоми і методи корекційного впливу.

Подальша робота по цій проблемі потребує детального вивчення та експериментальної перевірки ефективності різних інноваційних методів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акименко В. М. *Развивающие технологии в логопедии* / В. М. Акименко – Ростов н/Д : Феникс, 2011. – 109 с.
2. Андросова В. *Використання інноваційних технологій для корекції звуковимови старших дошкільнят* / В. Андросова // *Палітра педагога*. – 2005. – №1. С. 18 – 19.
3. Андросова В. М. *Мова символів жива – в ній звуки, букви і слова... : методичний посібник* / В. М. Андросова. – Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка. – 2006. – 91 с.
4. Богат В. *ТРВЗ – наука навчання творчості* / В. Богат // *Дошкільнє виховання*. – 1995. – №1. – С. 29 – 30.
5. Борозинец Н. М., Шеховцова Т. С. *Логопедические технологии : учебно-методическое пособие* / Н. М. Борозинец, Т. С. Шеховцова. – Ставрополь. – 2000. – 224 с.
6. Воронова А. А. *Арт-терапия для детей и их родителей* / А. А. Воронова. – Ростов н/Д : Феникс. – 2013. – 253 с.
7. Стахова Л. Л. *Корекція мовленнєвих порушень у дітей із ЗНМ II рівня засобом казкотерапії* / Л. Л. Стахова, І. В. Совенко // *сучасні проблеми логопедії та реабілітації: матеріали IV Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції*. – Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2015.